

Restytucja ostnicy Jana *Stipa joannis* Čelak. wykonana w ramach projektu FLORINTEGRAL

Julian Chmiel¹, Marcin Nobis², Ewa Krasicka-Korczyńska³, Joanna Jaskulska⁴, Alicja Kolasińska⁴

1 Zakład Botaniki Systematycznej i Środowiskowej, Wydział Biologii, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, ul. Uniwersytetu Poznańskiego 6; 61-614 Poznań

2 Zakład Taksonomii, Fitogeografii i Paleobotaniki, Instytut Botaniki, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, ul. Gronostajowa 3; 30-387 Kraków

3 Pracownia Botaniki, Ekologii i Architektury Krajobrazu, Wydział Rolnictwa i Biotechnologii, Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy, ul. Bernardyńska; 85-029 Bydgoszcz

4 Ogród Botaniczny, Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 165; 60-594 Poznań

W latach 2018-2020 podjęto intensywne działania ochrony czynnej siedlisk oraz restytucji gatunku ostnicy Jana *Stipa joannis* Čelak. (syn. *Stipa pennata* L.) na obszarze Natura2000 „Łąki Trzęślicowe w Foluszu” oraz na obszarze NATURA2000 Ostoja Barcińsko-Gąsawska na „Skarpach Kierzkowskich”.

Morfologia i biologia. Ostnica Jana *Stipa joannis* Čelak. to bylina, gęstokępowa, z najczęściej kilkunastoma żdźbłami i licznymi pędami płonnymi, osiągająca wysokość do 1 m. Liście są wąskie, typowe dla traw, gładkie.

Kwiaty zebrane w wiechowate, okazałe kwiatostany, z plewkami zaopatrzonymi w bardzo długie, spiralnie skręcone ości. Kwitnie w maju i czerwcu.

Ostnica Jana na stanowisku w Foluszu

Wymogi siedliskowe. *Stipa joannis* porasta tereny o skrajnie kserotermicznych warunkach. Występuje na glebach piaszczystych, żwirowych i gliniastych zasobnych w wapń.

Rozmieszczenie w Europie i w Polsce. Zwarty zasięg ciągnie się od Azji Centralnej po Europę Wschodnią. Najdalej na N-W wysunięte stanowiska znajdują się w Europie Środkowej, na S dociera do Półwyspu Bałkańskiego. Oderwane od zasięgu stanowisko znane jest ze Szwecji. W Polsce gatunek ten znany jest z Wyżyny Małopolskiej, Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, Wyżyny Lubelskiej, Kotliny Toruńskiej, Kotliny Gorzowskiej a w przeszłości również z Pojezierza Wielkopolskiego oraz Dolnego Śląska.

Stanowisko ostnicy Jana w Foluszu

Status ochrony w Polsce. Ostnica Jana objęta jest ścisłą ochroną gatunkową (Dz. U. z 16.X.2014, poz. 1409).

Ocena wielkości zasobów w Polsce. W Polsce gatunek ten znany jest z około 70 stanowisk, z czego blisko 20 ma już wyłącznie charakter historyczny. Obecnie jego populację można szacować na kilkanaście tysięcy osobników.

Skarpy Kierzkowskie – stan przed pracami związanymi z poprawą stanu siedliska

Skarpy Kierzkowskie – stan po wycince drzew i krzewów

Pierwszym etapem wykonywanych zadań było sporządzenie raportu przedrealizacyjnego, w którym zamieszczono: harmonogram zaplanowanych prac, ocenę stanu zachowania populacji na stanowisku w Foluszu, dokumentację fitosocjologiczną, a także ocenę stanu zachowania siedlisk wraz z planem działań dla poprawy ich stanu.

Ocena stanu siedliska i populacji ostnicy Jana na stanowisku w Foluszu

Zbiór nasion na stanowisku Skarpy Ślesińskie

Zarówno w roku 2019 jak i 2020 ze stanowisk „wyjściowych” w Foluszu i na Skarpach Ślesińskich koło Nakła n/Notecią zebrano nasiona. Następnie wysiano je w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w donicach wypełnionych ziemią ogrodową. Donice umieszczono w otwartych inspektach. Uzyskane siewki ostnic pielęgnowano do września każdego roku.

Siewki ostnicy Jana, sierpień 2019 r.

Siewki ostnicy Jana, sierpień 2020 r.

Przez cały czas hodowli namnożeniowej sprawowano opiekę w zakresie usuwania chwastów z donic. Optymalne nawodnienie zapewniono przez zamontowanie systemu automatycznego podlewania.

Kończącym etapem prac we wrześniu każdego roku było wsiedlenie namnożonego materiału na stanowiska docelowe. W Foluszu wsiedlono łącznie 12 roślin, a na Skarpach Kierzkowskich 54 rośliny. W kolejnych latach realizowane będą działania ochronne oraz monitoring stanu zachowania populacji ostnic i siedlisk w miejscu ich wsiedlenia.

Wsiedlone osobniki ostnicy Jana w Foluszu, wrzesień 2019 r.

Wsiedlone osobniki ostnicy Jana na stanowisku Skarpy Kierzkowskie, wrzesień 2019 r.

Wsiedlone osobniki ostnicy Jana w Foluszu, wrzesień 2020 r.

Wsiedlone osobniki ostnicy Jana na stanowisku Skarpy Kierzkowskie, wrzesień 2020 r.

Zgodnie z harmonogramem zaplanowanych prac wiosną 2019 roku oraz w czasie wsiedlania we wrześniu 2019 i 2020 roku zrealizowano prace mające na celu poprawę stanu populacji i siedliska. Dodatkowo wiosną 2020 roku przeprowadzono monitoring restytucji na stanowiskach.

Oczyszczony z drzew i krzewów teren na Skarpach Kierzkowskich, wiosna 2019 r.

Poprawa stanu siedliska na stanowisku w Foluszu, wrzesień 2019 r.

Poprawa stanu siedliska na Skarpach Kierzkowskich, wrzesień 2019 r.

Wsiedlanie ostnicy Jana na Skarpach Kierzkowskich, wrzesień 2019 r.

Monitoring efektów restytucji na stanowisku Skarpy Kierzkowskie, wiosna 2020 r.

Wsiedlony osobnik ostnicy Jana stanowisku w Foluszu, monitoring 2019 r.

Restytucja ostnicy Jana w Foluszu, wrzesień 2020 r.

Restytucja ostnicy Jana na stanowisku Skarpy Kierzkowskie, wrzesień 2020 r.

Wnioski. Największe zagrożenie dla populacji ostnic stanowią naturalne przemiany sukcesyjne, prowadzące do zarastania muraw przez krzewy i drzewa, które zacieniając murawę, sprawiają że staje się ona niedostępna dla światłożądnych gatunków. Na nieużytkowanych murawach obumarłe szczątki roślin pozostają w postaci grubej warstwy wojłoku, który praktycznie uniemożliwia kiełkowanie gatunkom kserotermicznym. Zagrożenie stanowi również działalność człowieka, szczególnie tam gdzie ostnice rosną na siedliskach antropogenicznych.

Wsiedlony osobnik ostnicy Jana w Folszu, wrzesień 2019 r.

Restytucja ostnicy Jana w Folszu, wrzesień 2020 r.

Restytucja ostnicy Jana na Skarpach Kierzkowskich, wrzesień 2019 r.

Restytucja ostnicy Jana na Skarpach Kierzkowskich, wrzesień 2020 r.

Podsumowanie. Wykonane działania polegające na reintrodukcji chronionego i zagrożonego gatunku wpisują się w cele Światowej Strategii Ochrony Roślin (GSPC 2020). Wzmocnienie populacji gatunku na stanowisku w Folszu oraz reintrodukcja na stanowisku Skarpy Kierzkowskie realizują zintegrowane działania ochrony czynnej *in situ* i *ex situ*.

Powyższe działania wykonano w ramach projektu Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020, nr. POIS.02.04.00-00-0006/17 pn. „FlorIntegral - zintegrowana ochrona *in situ* i *ex situ* rzadkich, zagrożonych i priorytetowych gatunków flory na terenie Polski”.